

Om Thyland, træskomænd og penge

En højskolemand fra Skyum - Af Jan Flemming Scheel, Thisted

En slags forord

Pinselørdag 10. maj 2009 var Skyum Bjerge i Thy rammen om en lidt speciel begivenhed. En noget kontroversiel højskolemand blev offentligt hædret posthumt! I Thy er der avlet mange store personligheder, Kristen Kold, I.P. Jacobsen m.fl. Nu er også Aage Rosendal Nielsen kommet rigtigt ind i rækken af store thyboer.

På en parkeringsplads med et smukt udsyn over bakkerne, Skyum bjerge og Limfjorden, tæt ved de bygninger som udgjorde Aage Rosendal Nielsens Æ Werdensuniversitet, kaldet Fjordvang, blev en skulptur af kunstneren Kristian Dahlgaard, afsløret med Aage Rosendals kontrafej. Skulpturen var blevet skænket ham i forbindelse med 50 års jubilæet for Scandinavian Seminar College (herefter SSC), oprettet i 1949; en udvekslingsordning for amerikanske studerende, som skulle have lejlighed til at stifte bekendtskab med Norden, Grundtvig og højskolebevægelsen. I 1999 blev skulpturen overrakt Aage på en dertil indrettet sækkevogn af Professor, tidl. folketingsformand Erling Olsen. Som økonom og senere rektor i begyndelsen af 70'erne for Danmarks fjerde universitet, RUC med nye undervisningsformer osv., blev Erling Olsen af Viggo Kampmann sat til at reorganisere SSC i 1976. Det lykkedes og i skrivende stund er Erling Olsen stadig aktiv som formand for SSC, som siden har afholdt seminarer og udgivet bøger for op til 14 mio. kr. Indtil 2010 bruges en restkapital til at støtte et projekt, som skal udvikle et studiekatalog for "University of the Arctic", der er et universitetssamarbejde mellem 110 højere læreranstalter: www.uartic.org. For øvrigt et meget spændende samarbejde, som det er værd at stifte bekendtskab med. Lige i Aage Rosendals ånd!

Til stede ved afsløringen af skulpturen var kunstneren og bl.a. borgmester Erik Hove Olesen, Thisted Kommune, tidligere Folketingsformand Erling Olsen og Bente Merrild fra Ringkøbing, som er eksekutor af Rosendals sidste viljer. Derudover var mange mennesker mødt talstærkt op,

venner, bekendte, samarbejdspartnere samt andre med interesse for sagen.

Skulpturen, som er rektangulær med seks forskudte stålplader, forestiller hans aldrende ansigt og et kort over Norden. Det er hullerne i pladerne, der udgør billedet. Jeg skriver dette essay i forbindelse med begivenheden for at udfylde nogle "huller" og for at kaste lys over mit samvær med ham som hans sekretær de sidste 8-9 år af hans liv. Aage Rosendal døde i Ringkøbing 2003, 82 år gammel.

Skulpturen på sin sokkel. Yderst t.h. Erling Olsen

Thy har mange herligheder. I forbindelse med vores planer om huskøb i Thy, var min kone og jeg en tur inde i et pengeinstitut i Hurup for at undersøge finansieringsmuligheder. Mens damerne snakkede økonomi og ditto forordninger, var jeg en tur ude i det åbne kontorlandskab og kiggede på biler. På skrivebordene rundt omkring stod de fineste, små minibiler i prægtige farver. På spørgsmålet om det var sparebøsser, fik jeg såmænd den besked, at det var reklame for billige billån. Da mine øjne havde fanget en særlig veludstyret model, fik jeg at vide, at de ikke var til salg. Jeg rakte ud efter det seneste nummer af "Pengenyt"; det var ganske gratis. Jeg tog det med mig i den tro, at noget der kommer fra en bank og oven i købet er gratis, måtte være et nøjere studium værd. Vel hjemkommen kiggede jeg i bladet, selvom pengesager normalt ikke har min store, årvågne interesse. Og så alligevel. For den første artikel, jeg gav mig i lag med var en artikel om et maskinværksted med iværksættere på en ny måde.

Under læsningen kom jeg i tanke om en gammel, god, men desværre nu afdød ven. Det gjorde jeg blandt andet, fordi han var årsagen til, at jeg for den eneste gang i mit voksne forfatterliv blev nødt til at skrive om penge i det her indsatte digt, *Bondeanger*. Årsagen til digtets tilblivelse vil være at finde længere henne i dette essay om *Aage Rosendal Nielsen* og pengesagerne. Vi havde en hel del tilfælle: vores forhold til det smukke køn, samtaler med ånd, altid med træsko på fødderne på grund af den lave højde fra naturens hånd og et besynderligt forhold til penge, som vi begge to anså for at være forbundet med komplicerede opgaver. Han boede de sidste år af sit liv i Ringkøbing, og når han skulle til arrangementer eller familiefester i Thy, var jeg hans chauffør i hans gamle Skoda. Når vi så sydfra kom til Draget, åndede vi lettet op og følte, vi var kommet hjem. Luften, lyset og gravhøjene på det barmbølgende landskab gav vores samtaler et løft, som om der var lidt højere til loftet nord for Limfjorden.

På trods af de individuelle forskelle imellem os; han var bondesøn og barnefødt i Thy og jeg er fra Vesterbro i Dronningens København, tror jeg godt jeg kan sige, at vi havde en fæl-

les fascination for Thyland. Han var iværksætter på en helt ny måde i tiden, inden begrebet rigtig blev opfundet, kørte i prangende sportsvogne i 60'erne og 70'erne, var et stort navn blandt NGO'er¹ i FN-bygningen på Manhattan, husede i Thy anno 1970 John Lennon og Yoko Ono, gik ind for løsrivelse af Thy fra Det Danske Rige og skabte i Skyum ved Thisted et fænomen, han kaldte *Æ Verdensuniversitet*. I juli 2001 fyldte han 80 år og det fejrede vi på behørig vis på *Nordvestjysk Folkecenter for Vedvarende Energi* i Ydby, hvor Preben Maegaard og Jane Kruse var værter ved en middag for over hundrede mennesker i det nye, smukke konferencecenter *Skibsstedfjord*. Her findes en mindestue og et arkiv for verdensuniversitetets stifter. Det er et besøg værd, hvis man vil stifte bekendtskab med de meget spændende forsøg med nye energiformer.

Aage er nu endelig kommet hjem, som han kaldte dette at dø og han betroede mig et par år før sin død en drøm, han havde haft: på en skyfri himmel stod i en bue bogstaverne: *Velkommen hjem*. Det havde han engang hørt af en mælkekusk, der boede tæt på Draget. En dag, da han som stor dreng kom hjem på ferie fra sit eksil på Sorø Akademi, tilsmilede mælkekusken ham med ordene "*velkommen hjem*" og tilføjede "*Æ ska' osse snår hjem, men det blywer til æ himmel*". Og ganske rigtigt: det kom han den selv samme sommer. Nu er Aage også borte, men aldeles ikke glemt. Han kom fra en landbrugsejendom i Stagstrup i Thy og valgte, trods alle traditioner, som den ældste søn af en børneflokk på fem, at gå fra landbruget og ind i skoleverdenen. På denne måde delte han skæbne med nogle af sine samtidige og rigtig gode venner, brødrene Damgaard (tæpper og skjorter, restauranter), Lysgaard (benzin og senere rederi) og Sørensen (JBS-undertøj) fra Herning-kanten. Landbruget i 30'erne bød ikke på den store fremtid rent økonomisk; krisen kradsede og der opstod ung mandeflugt fra Danmarks hovederhverv ind til byerne med muligheder for indtjening på fabrikation og import. Imidlertid tog Aage, efter Mellemskoleeksamen fra Hurup Realskole med den manende inskription: "*Hvad hjælper det, at vinde alverden, når man tager skade på sjælen*"

til Sorø Akademi, godt hjulpet af førstelæreren, som i Aage så en vordende akademiker. Her udmærkede han sig ved at dumpe til optagelsesprøven til 3.g. Men samme dag mødte han graveren, som lod ham forstå, at en eksamen ikke var nødvendig, når man som simpel graver kunne have så mange folk under sig.

Med et års stipendium fra Danmark-Amerikafonden tog han i 1947 til Grand New College i USA for bl.a. at læse teologi. Med i komiteen for fonden sad Rektor West fra Sorø, som selv havde været med til at lade Aage dumpe på Sorø Akademi. Foretagsom som han var, begyndte han imidlertid også at rejse staterne rundt for at udbrede kendskabet til Grundtvig. Han var medstifter af SSC, som bragte unge amerikanere til Danmark og Norden, hvor de fyldte rygsækken op med ånd. I 1999 havde det 50 års jubilæum og det indbragte ham et jernrelief med hans kontrafej bragt til ham på en sækkevogn af Folketingets tidligere formand, Erling Olsen. Han var ikke begejstret for gaven, og mente, at de hellere skulle have givet ham en ny bil. Men Aage var ked af ikke at kunne deltage i jubilæets festligheder i New York.

Han begyndte i 1959 at arbejde i Skyum med *New Experimental College*, som ad åre blev til *Verdensuniversitetet*. Da det bredte sig på verdensplan oprettede han i 1969 *Association for World Education (AWE)*, som på græsrodsplan i FN havde til opgave at udbrede ideen om verdensuniversiteterne, ikke mindst i den tredje verden. Samtidig slog han et slag for, at alle i verden skulle have en minimumsløn og at alle skulle have mulighed for social og sundhedsmæssig velfærd. Bag ideerne om verdensuniversiteterne lå Grundtvigs tanke om et anderledes, nordisk universitet, hvor den sorte skole skulle være en saga blot. Men der var mere i det. Stik imod socialdemokratismens velfærdsstat og misforståede formynderi skulle hver enkelt studerende have det fulde ansvar for sine studier. Det var lærerne og ikke de studerende, der skulle betale for opholdet. Der blev indkøbt gårde rundt om i Thy med hver deres speciale: filosofi, meditation, teater, film osv.; hovedsædet for Verdensuniversitet blev placeret på gården Fjordvang i Skyum, med tennisbane, fæl-

les køkken, stor gruppesal, og på udearealerne vandrestier som *Filosofgangen* og *Tankegangen*. Man kunne kalde til *tingmøder*, når man ønskede det og alle deltog i de såkaldte *celebrationsdineer*, hvor ånden fulgte med til bords. Der var lørdag formiddags *sabbatmøder* (efter jødisk tradition), hvor alle kunne fortælle, hvad de havde lyst til om ugen der gik; ikke blot om studierne men ofte også om helt personlige sager.

De sidste år af sit liv holdt han stadig fast i de gamle tanker og dannede en gruppe i Ringkøbing, der skulle arbejde for, at ældre i hele verden skulle have en god, åndfuld alderdom og en værdig død.

Mens John Lennon og Yoko Ono var på besøg påbegyndte han bogen *Violent Education* (Voldelig uddannelse!) på baggrund af Lennons fredsteorier (*Give peace a chance*). Da jeg sammen med Aage i slutningen af 1990'erne gik i gang med at redigere nogle af de gamle manuskripter, havde vi kontakt med Yoko Ono i New York med henblik på en donation til vores udgivelsesplaner. På hendes foranledning skiftede vi den gamle titel ud med *Peacefull Education*.

Da han fyldte 80 år, forærede jeg ham en brochure med dele af mit engelske forord, indholdsfortegnelse og subscriptionsalon. Desværre er det endnu ikke lykkedes at rejse den fornødne kapital til udgivelsen og Aages helbred begyndte at svigte, men jeg lovede ham på hans dødsleje at realisere de to udgivelser, så de skal nok komme ud på den ene eller den anden måde! Heldigvis fik han, mens han levede, udgivet et par bøger: *Kære naboer og venner, tanker om et verdensuniversitet Norden for lov og ret* og et engelsksproget »testamente« over sit virke i *Lust for learning* (lysten til lærdom). Var også medforfatter til bogen *Counter Culture* (modkultur) sammen med psykiateren Ronald D. Laing.

Aage ville aldrig rigtig snakke om penge i vores arbejde; penge det var noget de andre havde og de kom så bare, når man mindst ventede det. Det kunne så være, når Helligånden var over én eller når der var tilpas lavvande i kassen. Et eksempel på det sidste var, da han, efter luk-

ningen af verdensuniversitetet, havde henligget i en lang coma på Herning Sygehus og pludselig slog øjnene op og fik øje på en af Damgaardbrødrene fra Herning, som stod og viftede med nøglen til en bil, der var købt og betalt og skulle betjene Aage i hans otium.

Penge kan være en hård opdrager, for det er altid ånden i vores handlinger (især med hensyn til kapital), der er afgørende. Der er næppe andre forhold i vores tilværelse, der kan give så megen angst og kalde så mange dæmoner frem, som når det drejer sig om pengesager, indbyrdes mellem folk. Vi har en udbredt tilbøjelighed til, i den vestlige verden, at betragte penge som den rene verdslighed til forskel fra det åndelige, som intet har med penge at gøre: den indstilling er aldeles forkert. Det er formentlig en fejlagtig opfattelse, som er påført os af Martin Luthers inddeling i et verdsligt regimente og et åndeligt regimente. Hans opgør med de katolske pavers og kardinalers griskhed med hensyn til afladspenge var ellers i 1600-tallet på sin plads, men det er desværre senere vedblevet med at være protestantismens adelsmærke og det er en fejl. Her kunne man henvise til en bøn af Frans af Assisi:

*Herre gør mig til redskab for din fred
Hvor der er had – lad mig så kærlighed*

*For det er ved at give – at vi modtager
Det er ved at tilgive – at vi tilgives
Det er i døden – at vi fødes til evigt liv.*

En søndag var Aage til frokost hos mig og så meget betuttet ud. Vi snakkede om det hele, som han plejede at sige, men lidt efter lidt begyndte han at udtrykke sin dårlige samvittighed over alle de penge, han også på andres bekostning havde mistet mellem år og dag. Da maden var indtaget og han havde sagt farvel, blev jeg siddende i mine egne tanker, som så mange gange før, når han var gået. Selv syntes jeg ikke Aage skyldte andre noget med dette lange liv i fornyelsens og forandringens tegn, sine af og til vilde ideer og den inspiration, han har afstedkommet hos ganske mange mennesker. Mine refleksioner nedfældede jeg i digtet

Bondeanger, som også handler om bønderne og landbruget, som svigtede sine egne sønner engang der i 30'erne.

Bondeanger

*Bonden står og kigger på sin ager
Tænker, det er gode sager
Står og stamper i sin jord
Er ikke fattig men mangler ord
Når han pløjer og han harver
Springer orme op og larver
Kistebunden fuld af mønter
Konen siger at det pynter
At betale alle sit
Og at vide dette her er mit
Men engang for år tilbage
Havde han en nabo tage
Gik så over marken gul
For at låne sig et hjul
Med sig fik han og en femmer
Det ku' ikke være nemmere
End at give tage alt igen
Så er man en rigtig ven
dog som tiden gik og tage tog
bondens datter til sig for at bo
og bygge rede i sin gård
så blev bonden ond og hård
ville ikke give tage
det han skyldte ham tilbage
så et hjul det fik han
men den femmer som han skyldte
den blev lagt i svinesylte
og i fadeburet stillet hen
ja så glemte han sgu' den
så da sylten den blev spist
var hans femmer helt forlist
men til jul så kogte konen
mere sylte til matronen
og så lå den femmer fedt igen
i sit fad lagt ned og hen
men da mønten blev ad åre
renters rente mere værd så såre
voksende den til hundred kroner
og hos bonden angeren troner
han fik skidt samvittighed
den var klam og som den sved
så på vej til helligdag i kirke
begyndte hans samvittighed at lirke*

*i våbenhuset møder bonden tage
siger: du fik ikke alt tilbage
nå sagde tage ak det ved jeg
men et stykke jord jeg fik mig
af din egen fede gode muld
nu står havren ganske huld
hvad du ikke gav det tog jeg
mellem nøddebejn og fjord
gud har nu velsignet vores jord
dine penge er som lort
de er sortere end sort
så den femmer kan du godt beholde
pengene er blevet kolde
og den havre jeg har sået
den har universitetet fået
så du støtter folk og få
med din sorte kolde femmerbæ
snippe snappe visse vasse
bonde bang og bonde bum
ikke grine ikke tude
nu er den historie ude*

En slags efterord

For øvrigt havde han næsten ingen egenkærlige tilbøjeligheder. Når jeg skriver næsten, er det fordi han altid var euforisk på stikkerne, når medierne bød sig til og ville noget med ham: det skete under X-beatlens besøg i Thy, men egentlig mest for at beskytte John Lennon.

Da han for nogle år siden gav et langt interview til *Ud & Se med DSB*, bad han mig flere gange om at hente ekstra eksemplarer af netop dette nummer i den måned. Da jeg åbenbart ikke havde fået tiltusket mig nok eksemplarer på Ringkøbing Station, måtte han selv ned og hente yderligere. Desværre var man her udgået for eksemplarer men der holdt et tog på stationen med eksemplarer; så var han steget på toget for at nuppe et par ekstra. Samtidig fik han sig så en gratis tur til Tim, for i mellemtiden var der fløjtet til afgang og man var ikke til sinds at vente på en ældre herre på bladrov. Afstanden mellem forfængelighed og stolthed kan af og til være lige så kort som en hurtig togtur mellem Ringkøbing og Tim. Det kan så være det, han har siddet og tænkt på, mens han ventede på det modgående tog i Tim. Og dog kredsede han i sin sidste tid meget omkring begrebet ydmyghed, som også havde en stor plads i hans egen personlighed; thybo fra Thyland som han jo var.

Jan Flemming Scheel er cand.mag. fra RUC og tidligere forstander på Samsø Folkehøjskole.

Fodnote:

¹ Organisationer, som ingen regering har indflydelse på.

Forstander Aage Rosendahl Nielsen, med sit New Experimental College i baggrunden, alias »Fjordvang«, som han startede i Skyum. (Lokallhistorisk Arkiv for Thisted Kommune)